

Lietuvos Respublikos Seimo

*Iškilmingas Lietuvos Nepriklausomybės
atkūrimo dienos minėjimas*

2017 m. kovo 11 d.

Stenograma

ISSN 2538-6638

Elektroninis leidinys leidžiamas nuo 2016 m. lapkričio 14 d.

E. leidinį parengė

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
DOKUMENTŲ DEPARTAMENTO STENOGRAMŲ SKYRIUS

TURINYS

Iškilmingas Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienos minėjimas

2017 m. kovo 11 d.

Seimo Pirmininko V. Pranckiečio kalba	5
Arkivyskupo S. Tamkevičiaus kalba	6
Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro M. Laurinkaus kalba	8
1991–1992 m. Rusijos Federacijos valstybės sekretoriaus G. Burbulio kalba	9
Nacionalinio demokratijos fondo prezidento K. Geršmano kalba	11
2016 m. Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato V. Anužio kalba	12
Lietuvos studentų sąjungos atstovės, Mykolo Romerio universiteto studentės A. Okunytės kalba	14
Vilniaus „Žemynos“ gimnazijos moksleivės R. Liutkutės kalba	15
Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro S. Pečeliūno kalba	16
Politinio kalinio, rezistento, kovotojo už Lietuvos laisvę P. Plumpos kalba	17
PAVARDŽIŲ RODYKLĖ	19

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

IŠKILMINGO LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO DIENOS MINĖJIMO STENOGRAMA

2017 m. kovo 11 d.

*Pirmininkauja Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas V. PRANCKIETIS
ir Seimo Pirmininko pavaduotoja I. DEGUTIENĖ*

PIRMININKAS (V. PRANCKIETIS). Gerbiamieji, šiandien švenčiame Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dieną – dieną, kai Lietuva atvertė naują, šviesų puslapį, pakeitusį Lietuvos valstybės ateitį.

Pradedame iškilmingą Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienos minėjimą.

M. STROLYS (*Seimo posėdžių sekretoriato vyriausiasis specialistas*). Jos Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidentė D. Grybauskaitė. (*Plojimai*)

Giedamas Lietuvos valstybės himnas

PIRMININKAS. Gerbiamieji, į iškilmingą minėjimą atvyko: Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė, Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis su ponia, Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus su ponia, pirmasis atkurtos Lietuvos valstybės vadovas, Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Pirmininkas Vytautas Landsbergis su ponia, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai, Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo deputatai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nariai, Lietuvos Respublikoje akredituoti užsienio valstybių ambasadoriai, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininkai, Lietuvos Respublikos Seimo nariai, Lietuvoje išrinkti Europos Parlamento nariai ir aukščiausi kitų Europos Sąjungos institucijų pareigūnai iš Lietuvos, Lietuvos bažnyčių hierarchai ir atstovai, Konstitucinio Teismo teisėjai, Apeliacinio teismo pirmininkas, buvę Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkai ir buvę Ministrai Pirmininkai, atkurtos nepriklausomos Lietuvos Respublikos pirmosios Vyriausybės nariai, Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinės grupės ir Sąjūdžio Seimo tarybos nariai, žuvusiųjų už Lietuvos laisvę artimieji, Seimui atskaitingų valstybės institucijų vadovai, kovotojai už Lietuvos laisvę, Sąjūdžio dalyviai, Lietuvos aukštųjų mokyklų vadovai, pagrindinių kariuomenės rūšių ir pajėgų vadai, mūsų sąjungininkų – NATO padalinių atstovai, miestų ir rajonų savivaldybių merai, tautinių bendrijų atstovai, 2016 metų nacionalinių kultūros, meno ir mokslo premijų laureatai, jaunimas ir kiti didžiai gerbiami svečiai.

Taip pat iškilmingame minėjime dalyvauja garbūs svečiai: Lechas Valensa – Lenkijos Respublikos Prezidentas... (*Plojimai*) pareigas ėjęs 1990–1995 metais, 1983 metų Nobelio taikos premijos laureatas. Petru Lučinskis – Moldovos Respublikos Prezidentas... (*Plojimai*) pareigas ėjęs 1996–2001 metais. Genadijus Burbulis... (*Plojimai*) 1991–1992 metais ėjęs Rusijos Federacijos valstybės sekretoriaus pareigas. Taip pat svečiai iš Gruzijos, Japonijos, Jungtinių Amerikos Valstijų, Vengrijos, Vokietijos ir Europos Parlamento. (*Plojimai*)

PIRMININKĖ (I. DEGUTIENĖ). Mielieji, politiniame XX amžiaus Lietuvos istorijos kalendariuje yra dvi datos: Vasario 16-oji ir Kovo 11-oji. Tai reikšmingiausi Lietuvai valstybingumo momentai, kai teko vykdyti istorinę misiją, pareiškiant visam pasauliui, kad Lietuva pati sprendžia savo ateities likimą bei dėl savo egzistencinių vertybių ir kad visi esame atsakingi už savo Tėvynės, savo kašto ateitį.

Maloniai kviečiu tarti žodį Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininką V. Pranckietį.

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko Viktoro Pranckiečio kalba

V. PRANCKIETIS. Gerbiamieji Lietuvos žmonės, Jūsų Ekscelencijos Lietuvos Respublikos Prezidente, Ministre Pirmininke, Prezidente Valdai Adamkai, Lietuvos Respublikos Aukščiausio-

sios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Pirmininke, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai, gerbiameji kolegos Lietuvos Respublikos Seimo ir Vyriausybės nariai, garbūs šio iškilmingo minėjimo svečiai ir dalyviai!

Pagerbkime tylos minute tuos, kurie kovojo ir prisidėjo prie Lietuvos nepriklausomybės ir kurių šiandien su mumis nebėra.

Tylos minutė

Tikėjome daug metų prieš, tikėjome, kad tokia diena, kurią minime šiandien, ateis. Šiandien jau 2017 metų kovo 11-oji. Prasideda 28-ieji atkurtos Lietuvos Nepriklausomybės metai. Taip seniai, o gal neseniai, sekėme anų 1990 metų kovo dienų įvykius ir Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo priimamus sprendimus.

Turime darnią ir nepriklausomą valstybę.

Privalome vertinti, įprasminti ir išsaugoti nueitą kelią ir atliktus darbus. Mūsų kelią lydi visų Nepriklausomybės siekusiųjų žvilgsniai. Nepriklausomybės kovų dalyvių, Vasario 16-osios Akto signatarų, savanorių, partizanų, tremtinių, rezistentų, čia susirinkusių Kovo 11-osios Akto signatarų akys. Visiems tariame ačiū. Už Laisvę ir Nepriklausomybę.

Turėti laisvę, turėti nepriklausomybę reiškia kasdieninį rūpestį. Kokią savo valstybę matome šiandien, kokią norime matyti rytoj ir dar po 27 metų? Kokios permainos būtinos? Kokie dar nūs žingsniai yra neatidėliotini? Jau šiandien reikia atsakyti ir ruošti ateities atsakymus į šiuos klausimus.

Atėjo pavasaris, 40 paukščių diena. Tai kvietimas apsisivalyti ir kvietimas dirbti. Ir tai neturi būti tik žodžiai ar šūkiai. Visi Lietuvoje laukia ir tikisi oraus gyvenimo, kai vertinamas darbas ir noras būti reikalingu visuomenei piliečiu. Mūsų žmonės turi daug ryžto ir potencialo, yra talentingi ir darbštūs, kelia aukštus standartus ir laukia, kad jais būtų tikima ir pasitikima. Jie – tai mes visi drauge norime kurti savo valstybę.

Pavasaris – laukimas. Tėvynė laukia ir tikisi atsakomybės ir tarnavimo. Kokią Lietuvą norime matyti po 20, 50 metų? Kokius laiškus kunigaikštis Gediminas siųstų į Europą šiais laikais? Išsaugokime neįkainojamą savasties ir taikos, pagarbaus buvimo kartu jausmą, kurį dovanoti gali tik gimtinės žemė. Ne tik ekonominė gerovė gali išugdyti tikėjimą Lietuva. Visų mūsų, čia gyvenusių ir gyvenančių – lietuvių, lenkų, žydų, rusų, gudų, totorių, ukrainiečių, karaimų, latvių, estų ir kitų – darbai, viltys ir troškimai yra sulydyti į vieną stiprų jausmą – Lietuvą. Vardan tos Lietuvos, dėl visų mūsų ateities ir klestėjimo kurkime, telkimės ir dirbkime.

Sveikinu jus visus su 28-ąją Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo diena! Dėkoju. (*Plojimai*)

PIRMININKĖ. Nuoširdžiai dėkoju Seimo Pirmininkui.

Mielieji, daugelį metų tikėjimas savo valstybės ateitimi teikė ryžto ir vilties partizanams, tremtiniais, rezistentams, politiniams kaliniams ir visiems tiems, kurie tikėjo ir tiki savo nepriklausomos Tėvynės ateitimi. Šiais metais minėsime neginkluoto pasipriešinimo, ištikimybės tautos idealams, dvasios pergalės prieš brutalią jėgą, prieš melo ir prievartos imperiją sukaktis – tai „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos“ leidybos pradžios 45-metį, po R. Kalantos aukos vykusią tūkstantinių jaunimo demonstracijų 45-metį, pirmojo viešo nesankcionuoto, pasmerkusio nusikalstamą Stalino ir Hitlerio paktą mitingo 30-metį. Paminėsime ir Lietuvos konstitucingumo sukaktis: 1922 metų ir 1992 metų Lietuvos Respublikos Konstitucijas.

Maloniai kviečiu tarti žodį Jo Ekscelenciją arkivyskupą S. Tamkevičių – tikinčiųjų teisių gynėją, „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos“ redaktorių ir leidėją, politinį kalinį, 2013 metų Laisvės premijos laureatą. (*Plojimai*)

Arkivyskupo Sigito Tamkevičiaus kalba

S. TAMKEVIČIUS. Jūsų Ekscelencija Lietuvos Prezidente, gerbiame Kovo 11-osios akto signatarai, ekscelencijos ambasadoriai, gerbiame Seimo Pirmininke, gerbiame premjere, gerbiame Seimo nariai, gerbiame Kovo 11-osios minėjimo dalyviai ir svečiai, mieli Lietuvos žmonės!

Lietuviams Kovo 11-oji yra panaši į 126 psalmėje apgiedamą izraelitų sugrįžimą iš Babilono vergijos: „Kai Viešpats parvedė Ziono tremtinius, mes buvome lyg sapne. Kaip tuomet mes juokėmės ir mūsų liežuvis spragėjo džiaugsmu!“

Aną Kovo 11-osios vakarą, kai šioje salėje sovietinį herbą pakeitė trispalvė, mūsų veidai taip pat švytėjo džiaugsmu ir per juos ritosi džiaugsmo ašaros. Tai buvo džiaugsmingas istorinis momentas, įgalinęs mus eiti laisvės keliu. Pagarba tiems vyrams ir moterims, pasinaudojusiems Lietuvai palankiu politiniu momentu ir po ilgos okupacijos padėjusiems Lietuvai žengti pirmąjį laisvės žingsnį.

Šio laisvės žingsnio mes nebūtume galėję žengti, jeigu mūsų tėvai ir seneliai nebūtų išsaugoję laisvės dvasios, jei dubenį lėšienės būtų branginę labiau už laisvą Lietuvą.

Kovo 11-osios mes nebūtume turėję be mūsų partizanų, kurie tarsi pralaimėjo nelygią kovą su okupantu, bet mūsų širdyse ir protuose paliko žinią – Dievas ir Tėvynė yra tos vertybės, dėl kurių galima mirti. Ir gūdžiais brežnevizmo metais, kai pasaulis mus buvo beveik pamiršęs, mes laisvės nepamiršome. Vienas po kito – kunigai, seserys vienuolės ir pasauliečiai –ėjo per kalėjimus, lagerius ir tremtis vien už tai, kad drįso laisvai mąstyti ir kalbėti.

Iš tiesusiųjų kelią į Kovo 11-ąją norėčiau išskirti garbingąjį Dievo tarną arkivyskupą T. Matulionį,ėjusį labai skaudžiu katorgos keliu per Peterburgo, Maskvos ir Vladimiro kalėjimus, per Solovkas ir Mordoviją. Anuomet sovietinė valdžia gerai suprato, kiek jai yra pavojingi nepriklausomi Bažnyčios vadovai, todėl juos bandė palaužti ir padaryti kolaborantais. Arkivyskupas Teofiliusėjo labai tiesiu keliu – nepadarė net mažiausio kompromiso ir už tai sumokėjo didelę kainą. Bet už tai mes turėjome ir turime į ką lygiuotis.

Tikroji laisvė – tai nėra neatsakingas savo norų tenkinimas, bet tarnavimas. Dievas mums padovanojo laisvę ne griauti, bet statyti, ne priešų ieškoti, bet juos paversti draugais. Nors laisvė suteikia galimybę rinktis tiesą ar melą, dorą ir nedorą elgesį, bet drauge ji įpareigoja mūru stovėti už tiesą ir teisingumą. Jei kas mąsto kitaip, tas nėra supratęs, kas yra laisvė. Kam laisvė yra tik galimybė neatsakingai rinktis ir pataikauti savimeilei, tas dar nėra laisvas, nors Lietuva jau ketvirtis amžiaus yra laisva.

Laisvės rūmas nestatomas ant smėlio, o tai daroma mąstant tik apie pinigus ir savo įgeidžių tenkinimą. Laisvę reikia statyti ant tiesos, dorybių, ypač meilės bei pagarbos žmogui uolos. Laisvė yra tokia Dievo dovana, už kurią kasdien reikia mokėti didelę kainą. Gal ne tokia, kokią mokėjo partizanai, politiniai bei sąžinės kaliniai ar pogrindžio spaudos pionieriai, bet ganėtinai didelę. Nemokėdami šios kainos, rizikuojame tapti dvasios vergais.

Kai šiandien skaitome pesimizmu alsuojančius straipsnius, kad Lietuva yra be ateities, kai matome tūkstančius mūsų tautiečių, mąstančių tik apie geresnį savo, bet ne Lietuvos žmonių gyvenimą, darosi aišku, kad nelengva būti laisviems.

Pirmiausia reikia išsilaisvinti savo dvasia, kad mums per maža būtų nesulaužyti kokio nors Baudžiamojo kodekso paragrafo, bet kad mūsų sąžinė visuomet liudytų, jog renkamės ne tik tai, kas mums asmeniškai naudinga, bet kas tarnauja bendram gėriui – Lietuvos gėriui. Tai pakankamai aukštai iškelta laisvės kartėlė, bet tokia yra tikros laisvės kaina.

Esu įsitikinęs, kad be Dievo pagalbos šią kainą mokėti pakankamai sunku. Be tikėjimo, be Aukščiausiojo pagalbos, mes nebūtume turėję tokių Lietuvos sūnų ir dukrų kaip arkivyskupas Teofilius, kaip Adelė Dirsytė, kaip Pranas Dovydaitis, kaip vyskupas Vincentas Borisevičius, kaip mūsų partizanai, pagaliau kaip tie mūsų dienų vyrai ir moterys, kurie prisiima atsakomybę už laisvos ir nepriklausomos Lietuvos kelią ir nedejuodami neša dienos kaitros našta.

Linkiu laisvos Lietuvos žmonėms išsaugoti tikėjimą ir viltį ir perduoti ją jaunajai kartai. Su Kovo 11-ąja, laisvos Lietuvos sūnūs ir dukros! (*Plojimai*)

PIRMININKAS. Nuoširdžiai dėkoju Jo Ekscelencijai arkivyskupui S. Tamkevičiui. Tikėjimo spinduliai stiprina, palaiko ir prikelia naujam gyvenimui, kad būtume tvirti lyg dvasios milžinai, nugalintys visus sunkumus.

Mielieji, Nepriklausomybės troškimas lyg naujos energijos pliūpsnis pavasarį pabudino Tautą atgimimui. Sąžinės ir pareigos vedami, turėdami tvirtą ryžtą atkurti savo šalies Nepriklausomybę, rinkomės į tūkstantinius mitingus ir Baltijos kelią, braukėme džiaugsmo ašaras keldami

trispalves, budome ir kėlėmės atsikratydami baimės ir sakydami tiesos žodžius atėjome į Kovo 11-ąją. Šioje istorinėje salėje 124 Aukščiausiosios Tarybos deputatai, reikšdami Tautos valią, 22 valandą 44 minutės priėmė Aktą „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“.

Maloniai kviečiu tarti žodį Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarą, Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Seimo Tarybos narį M. Laurinką. (*Plojimai*)

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro Mečio Laurinkaus kalba

M. LAURINKUS. Gerbiama Lietuvos Respublikos Prezidente, gerbiamas Seimo Pirmininke, gerbiamas faktini valstybės vadove lemiama nepriklausomybės atkūrimo metais Vytaute Landsbergi! (*Plojimai*) Gerbiamas Lietuvos Respublikos Prezidente Valdai Adamkau! (*Plojimai*) Gerbiami pirmosios Vyriausybės nariai, gerbiami svečiai! Gerbiamas Lechai Valensa! (*Plojimai*) Jūs net neįsivaizduojate, kokį jūs postūmį darėte Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimui. Garbė jums! (*Plojimai*) Gerbiami signatarai ir visi susirinkusieji prisiminti Kovo 11-ąją, kuri, mano manymu, yra tokia pat reikšminga, kaip ir Vasario 16-oji.

Laisvė nėra tikslas, o sąlyga valstybės kūrybai. Sutelktinė kūryba kyla iš visuomenėje glūdinčio pozityvaus nusiteikimo ir energijos, kuri neatsiranda pakvietus keliolikai, nors ir protingų žmonių. Tik iš dalies pritariu paplitusiai nuomonei, jog Lietuva, atkurdama Nepriklausomybę, sėkmingai pasinaudojo griūvančios imperijos proga. Daug kas panašiomis progomis istorijoje naudojasi, tačiau ne visais atvejais valstybės klijuojasi. Lietuvos visuomenę XX amžiaus išvakarėse ištiko energetinis proveržis, išsiforminęs sparčiu modernios valstybės kūrimu, prislopintas, bet iš esmės nesunaikintas okupacijos ir vėl atsinaujinęs Sąjūdžio laikais. Gal tas proveržis atėjo iš pasionarinio (Levo Gumiliovo terminas ir teorija) postūmio Lietuvos istorijoje XIII amžiuje, gal mokslo dar mažai tyrinėtais kitais kanalais, tačiau akivaizdu, jog dabartinės Lietuvos valstybės kūrimas nėra kaleidoskopinių atsitiktinių aplinkybių ar gerai sukritusių kortų pasekmė. Lietuvos istorija turi savo pradžią, komplikotą raidą, vidinį gyvybingumo šaltinį, savo prasmę ir misiją. Energijos protrūkis, proveržis ar sąjūdis, nesvarbu kaip pavadinsi, savaime nepasiūlo, kokiu būdu ir keliais kūrybinę potencialą realizuoti. Tai priklauso nuo valdžių suvokimo ir gabumų užčiuopti giluminį visuomenės nusiteikimą, nesustoti ties buitine politika, sukurti savo istorijos trajektoriją, nepranykstančią mirgančių interesų žvaigždyne.

Deja, neatmestina ir istorijos kelionė į niekur, nemokšišku išbarstyta, išsklaidyta ir net išvyta į kitas šalis kūrybinė energija, kai gyvenimas daug kam, ir tiems, kurie Sąjūdžio metais buvo aušra nerealizuotoms galimybėms, pavirto į pragyvenimą ir išgyvenimą, kai socialinės atskirtybės fone jau nepatogu ne tik fantazuoti, bet ir kalbėti aukštesnėmis temomis, kai intelektualinis projektas bet kurioje srityje paprasčiausiai priklauso nuo palankaus mecenato žvilgsnio. Net ir paviršutiniškai žvelgiant į nueitą atkurtos valstybės kelią, buvo ir tebėra daug pačių mūsų sukurtų barjerų visuomenės kūrybinės energijos sklaidai. Paminėsiu bent tris etapus, reikšmingus praeičiai ir ateičiai.

Pirmiausias ir svarbiausias veiksmas kokybiškai naujam postūmiui į ateitį buvo santykis su artimiausia praeitimi, tada dar vadinta Tarybų Lietuva. Pradėjusi milžiniškos apimties darbą dar Nepriklausomybės atkūrimo išvakarėse J. Juzeliūno komisijoje, Lietuva, tirdama buvusios santvarkos nusikaltimus, padarė daugiausia iš visų sovietų terorizuotų valstybių. Deja, antroji atsiveikinimo su praeitimi dalis, pavadinta iliustracija, neatnešė visuomenei nei vidinės satisfakcijos, nei atvėrė kelią į praeities šešėlių nepersekiojamą valstybės kūrybą. Sąjūdžio laikais pasikvietėme „buvusius“, tiesiogiai su teroru nesusijusius, kurti kitokią Lietuvą ir tuo pačiu vos ne iki šiandien norėjosi ir norisi pasikviestuosius demaskuoti, remti prie sienos ir panašiai. Labai keistas vienyti visuomenę bendram ir dar kūrybiškam darbui metodas.

Antras ryžtingų ir reikalingų sprendimų etapas, tačiau labai greitai nukreipęs susikaupusią energiją anaip tol ne dėl tos Lietuvos, buvo iš visų blogų pasirinktas pats blogiausias privatizavimo modelis, šiurkštus, mechaniškas, agresyvus be „atsiprašau“, trumpu laiku Sąjūdžio programinius idealistinius ketinimus pavertė į kovą už būvį. Įvyko vos ne pagal marksizmą: kas valdė

gamybos priemonės, tas ir laimėjo, kas mokslo vagą arė, ravėjo, prie staklių ar prieš mokinius klasėje stovėjo, tas iki šios dienos gyvena su linkėjimais iš vyriausybių ir Seimo. Į pomidorų auginimą reikia žiūrėti kūrybiškai, – kartodavo plantacijos savininkas Almerijoje jauniems filologams iš Lietuvos. Daug talentų persiviliojo gudresnės ir turtingesnės valstybės.

Galima tik pritarti generaliniam komisarui L. Pernavui – su socialine atskirtimi užderėjo ir žiaurių nusikaltimų serijos. Dar vieni spąstai valstybės kūrimui kyla ne tiek iš blogų sprendimų, kiek iš klaidingo savo vietos suvokimo pasaulyje. Vis dar gyvas įsitikinimas, kad narystė ES ir NATO yra ir Lietuvos istorijos pabaiga, nebesą ko siekti, išskyrus finansinę ar kitokią ES paramą, tvirtesnes saugumo garantijas ir pasivijimą kurios nors Skandinavijos valstybės. Kas yra Lietuva? Koks jos vaidmuo, kad ir toje pačioje Europos Sąjungoje? Kokia Lietuvos misija? Pagaliau, kuo mūsų valstybė, kultūra įdomi, o gal ir naudinga kitoms kultūroms ir valstybėms? Tai yra klausimai, kurie, nenorint įžeisti klausėjo, laikomi romantine atgyvena. Nemanau, kad Lietuvos istorijos trajektorija turi pradingti globaliame pasaulyje.

Praejusio amžiaus ketvirtajame dešimtmetyje intelektualai kėlė diskusijas apie Lietuvos vaidmenį tarp savo kaimynių. Vienas iš variantų buvo naujiems laikams pritaikyta tilto tarp Vakarų ir Rytų idėja. Teisinga ar ne, bet tai skatino giliau ir atidžiau tyrinėti savo istoriją. Lietuvai tapus NATO nare, ėmė plisti kitoks savo vaidmens suvokimas, vaizdžiai tariant, vos ne Vakarų Europos pasienio tvirtovė, fortas. Šiuo pamatu daug samprotavimų ir žodžiu, ir raštu apie įvairias priešų sulaikymo formas. Taip, Lietuvos istorijoje būta ir labai karingų laikotarpių. Vis dėlto, mano manymu, Lietuva artimesnė yra dialogo kultūrų tipui, su unikalia tolerancijos nuo viduramžių tradicija. Išivaizduočiau Lietuvą kaip tvirtovę su nuleidžiamais – ne bet kada – dialogo tiltais. Savu būdu juk atgrasyti gali ir diplomatija, o visų svarbiausia, kad mes patys, o ne kas nors kitas iš šalies, kad ir protingų žmonių kompanija, kurtume savo valstybės ateities variantus. (*Plojimai*)

PIRMININKĖ. Nuoširdžiai dėkoju Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarui M. Laurinkui.

Gerbiamieji, šiandien sunku pasakyti, kiek dar daug sunkių išbandymų būtų patyrusi Lietuva, jei tais istoriniais – 1990-aisiais ir 1991-aisiais – nebūtume sulaukę demokratinų valstybių visuomenės ir politikų, ir labai reikalingo tuo metu dar nemažo būrio Rusijos demokratinų jėgų palaikymo pačioje Rusijoje. Tiek 1990-ųjų pavasarį, atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, tiek 1991-aisiais, vykstant SSRS agresijai Lietuvoje, Rusijos demokratinės jėgos organizavo tūkstantinius mitingus, kuriuose buvo palaikoma Lietuvos atkurta Nepriklausomybė ir Lietuvos laisvė.

Maloniai kviečiu tarti žodį G. Burbulį, 1991–1992 metais ėjusį Rusijos Federacijos valstybės sekretoriaus pareigas, buvusį Rusijos Federacijos Prezidento B. Jelcino vieną iš bendražygių, prisidėjusių prie totalitarinės Sovietų Sąjungos griūties. (*Plojimai*)

1991–1992 metų Rusijos Federacijos valstybės sekretoriaus Genadijaus Burbulio kalba

G. BURBULIS. (*Kalba rusų kalba*) Kada mane ryte pasitiko atsakingi jūsų žmonės, jie truputį nedrąsiai klausė: pone Burbuli, ar jūs gerai vaikštote? Aš nesupratau. Sako: ten daug laiptelių, svarbu, kad jūs sėkmingai nueitumėte iki tribūnos. Kaip matote, nuėjau iki tribūnos ir dabar noriu pasveikinti jūsų valstybės vadovę ponią D. Grybauskaitę, taip pat esu labai dėkingas Seimo vadovybei už tai, kad suteikė galimybę kartu jausti, gerbiamieji kolegos, šias tikrai labai įkvepiančias akimirkas, pajusti tą atminties kultūrą.

Visų pirma norėčiau paprašyti jūsų visų prisiminti didžią B. Jelcino, mano bendražygio, dvasią, padėkokime jam už tą didvyrišką darbą, kurį jis atliko kovodamas su totalitarine sistema ir pats pasiekė tos politinės hierarchijos viršūnes bei surado savyje drąsos pats užsidegti ir uždegti visus mus, įkvėpti mus siekti naujų vertybių. (*Plojimai*)

Aš dabar privalau padėkoti Lietuvos valstybės vadovybei, padėkoti Kauno miesto vadovybei ir visos Lietuvos universitetų bendruomenei, kadangi vakar mes kaip tik baigėme antrojo Baltijos ir Juodosios jūros regionų forumo darbą. Ten vyravo tam tikra idėjinė, dvasinė matrica, kuriant laisvę, orumą ir naują pasaulio tvarką, Baltijos ir Juodosios jūros valstybių vadovų sandraugą.

Mes, beje, labai dėkingi ir Prezidentui V. Adamkui, mano mokytojui, mano bendražygiui V. Landsbergiui už tai, kad jie aktyviai dalyvauja šios mūsų bendruomenės, šio mūsų forumo veikloje. Tai mus vienija, t. y. ir Prezidentą L. Kučmą, ir Prezidentą V. Juščenką, ir Prezidentą L. Kravčuką, ir gerbiamuosius Lenkijos vadovus – A. Kvasnevsį, L. Valensą, ir mano draugą, esantį čia kartu su mumis, Moldovos Prezidentą P. Lučinskį.

Laisvė kiekvienam iš mūsų – tai pats trokštamiausias gyvenimo idealas, tai pati trokštamiausia vertybė. Tačiau ne visuomet mes suvokiame, kad laisvė – tai ir sunkiausiai suvokiame vertybė, sunkiausiai atpažįstama vertybė. Ji reikalauja visų pirma įtempto dvasinio mąstymo, psichologinio darbo, siekiant išvengti iliuzijų ir neatlikti kokių nors skubotų darbų, nepasiduoti kokioms nors pagundoms, nepasiduoti valdymo pagundai. Tačiau laisvė kiekvienam iš mūsų – tai ir pats sunkiausias tikslas, pats sunkiausias uždavinys.

Gerbiamieji kolegos, aš galiu prisipažinti, man labai nepatinka, kai tai, ką mes darome, traktuojama kaip politinė kova dėl valdžios. Tai iš tikrųjų yra antraeilis dalykas. Visa, ką mums pavyko padaryti, pradedant Sovietų Sąjungos liaudies deputatų suvažiavimu, o aš niekada nepamiršiu, kokie mes buvome atkaklūs, nuoseklūs, ryžtingi, t. y. deputatai iš Latvijos, Lietuvos ir Estijos... Tuomet mes kalbėjome visų pirma apie moralinį, apie dvasinį veiksma, visų pirma apie poelgius, kurių nebuvo galima nedaryti, remiantis savo dvasios polėkiu. Didžioji politika – tai visų pirma (mes tai su jumis puikiai žinome iš savo asmeninės patirties) dvasinė, moralinė veikla. Niekuomet reali politika negali būti sėkminga, jeigu ji nesiremia moralės dėsniais, moralės įstatymais. Mes niekuomet dabartinėje situacijoje negalėsime nusiraminti, jeigu dėl kokių nors nesusipratimų, dėl naivumo atsiras bandymų restauruoti imperijas. Tuomet labai pavojingai neįvertinamos mūsų pačių su jumis istorijos pamokos.

Imperija neturi ateities. Šiandien pasaulis, globalus pasaulis, tai jau suvokė, galima tik užjausti tuos, kurie to dėl kokių nors priežasčių nesupranta. Mes visi galime ir privalome ieškoti bendros pozicijos, kad šis imperinis sindromas būtų išgydytas. Reikia išmokti jį išgydyti, reikia mokėti jį išgydyti tiems, kurie negali patys iš jo išsivaduoti.

Man atrodo, 1989 m. rugpjūčio 23 d. įvykiai yra šio dvasinio išsilaisvinimo judėjimo kulminacija. Tai prasidėjo Baltijos šalyse ir visa tai pagreitino pačios žiauriausios istorijoje sovietinės totalitarinės sistemos griuvimą. Aš turiu omenyje tą šventą didvyrišką žygį – Baltijos kelią – kai gyva žmonių grandinė, žmonės, susikibę už rankų, milijonai žmonių vienu metu nuo Talino pilies bokšto iki Gedimino pilies bokšto Vilniuje visam pasauliui ramiai, tyliai, tačiau užtikrintai ir oriai pareiškė – mes kartu ir mes žinome, ko mes siekiame. Mes siekiame tiesos, gėrio. Mes siekiame suvokti ateityje, kad mūsų tėvynė ir visa žmonija klestėtų, ir tas dialogas, tas pasitikėjimo pasauliu dialogas, kuriuo mes ir vadovaujamės šiandieną, nepriklausomai nuo mūsų materialių sąlygų, jis yra negrįžtamas. Jis mus vienija. Jis vienija mus netgi tada, kai atsiranda kažkokių abejonių. Tikriausiai daugelis čia esančių dainavo kažkada B. Okudžavos dainas: „Susiimkime už rankų, draugai, kad neprapultume pavieniui.“ Tai jo žodžiai. Aš norėčiau, kad bent jau mintyse, jei griežtos parlamento taisyklės neleidžia mums šiandien čia to padaryti, tai bent jau mintyse, sieloje pakartotume tą solidarumo akciją, kuri buvo organizuota 1989 metų rugpjūčio mėnesį.

Vis dėlto man atrodo, kad mes su jumis žinome laisvos asmenybės paslaptį, laisvos visuomenės paslaptį, valstybinės veiklos vardan laisvės paslaptį. Aš sau šį tikėjimą kiekvieną kartą įtvirtinu tada, kai panašiai kaip maldą kartoju Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 1 straipsnį, kartoju kaip maldą. Netgi šiandien galiu jums čia prisipažinti, kad Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją laikau visos žmonijos pilietine biblija. O šis straipsnis taip skamba: „Visi žmonės gimsta laisvi ir lygūs savo orumu ir savo teisėmis. Jiems yra suteiktas protas ir sąžinė, ir jie turi elgtis vienas su kitu kaip broliai.“

Aš atsiprašau už tuos išbandymus, kuriuos pastaraisiais metais patiria visi sąžiningi žmonės, tarp jų ir tie, kurie gyvena tarp Baltijos ir Juodosios jūrų, bet man atrodo, kad mes šią brolybės dvasią privalome ir galime vienas kitame stiprinti nepaisydami konkrečių dabartinių, kartais labai rimtų problemų.

Baigti savo prisipažinimą aš norėčiau išreikšdamas tuos jausmus arba kaip ir atgaivindamas tuos jausmus, kurie 1991 metų sausio mėnesį buvo kilę, paraginti A. Riutelio, o jam paskambino V. Landsbergio prašymu ir tuomet buvo skambutis į Maskvą B. Jelcinui toje tragiškoje, tiesiog neleistinoje situacijoje, kai Baltijos šalyse atsirado karinė technika, karinės pajėgos atseit (pabrėžiu, atseit) trukdydamos tam dvasiniam žygdarbiui, kurį aš apibūdinau, kad visi žmonės gimsta laisvi ir lygūs, bet nėra tokių imperijų, nėra tokių ginkluotųjų pajėgų, kurios galėtų šią žmogaus prigimtį nugalėti. Tada, 1991 metų sausį, pirmą kartą Rusija, vadovaujama Aukščiausiosios Tarybos pirmininko B. Jelcino, tapo tarptautinės teisės respublika. Tada mes pasirašėme kreipimąsi į Jungtines Tautas ir prasidėjo neišvengiamas, nenumaldomas imperijos griuvimas, kuris baigėsi Belovežo susitarimais 1991 m. gruodžio 8 d., kai už 150 mln. Rusijos gyventojų šį dokumentą pasirašė pirmieji du aukščiausieji Rusijos valstybės pareigūnai – prezidentas B. Jelcinas ir valstybės sekretorius G. Burbulis. Sutikite, normaliam žmogui – tai ne tik išbandymas, tai ir įkvėpimo šaltinis visam gyvenimui. Mums pavyko pasiekti, kad imperija griūtų taikiai, tačiau mums nepavyko neutralizuoti imperinio viruso. Mums nepavyko panaikinti to imperinio sindromo, bet mes tai būtinai padarysime ir padarysime visi kartu.

Baigti savo kalbą aš noriu vėl jums primindamas didžiojo B. Okudžavos žodžius. Jis parašė labai šiuolaikišką kreipimąsi. Jis skirtas B. Achmadulinai ir vadinasi „Žmogaus orumo jausmas“: „Žmogaus orumo jausmas – tai paslaptinis instrumentas. Jis kuriamas šimtmečius, o prarandamas per akimirką. Ar bombarduojant, ar grojant armonikai, ar linksmai plepant, jis pakrinka, išsi-barsto iš esmės. Žmogaus orumo jausmas – štai tikrai paslaptinis kelias, kuriuo einant lengva užsimušti, tačiau iš kurio pasukti į šalį negalima, nes nedelsiant šis šviesus, gyvas jausmas pavirsta į dulkes ir tuo kartu dulkėmis pavirsta tavo žmogiškasis veidas. Žmogaus orumo jausmas – tai paprasčiausiai meilės portretas.“

Aš jus myliu, mano draugai! Skausmas ir švelnumas teka mano kraujyje. Kad ir ką tamsa ir blogis prognozuotų, viso to žmonija nesugalvojo, nieko geresnio ji nesugalvojo savo išsigelbėjimui. Sveikinu jus su švente! (*Plojimai*)

PIRMININKĖ. Nuoširdžiai dėkoju mūsų svečiui G. Burbuliui.

Gerbiame, manau, daugelis iš mūsų žino, kad Jungtinės Amerikos Valstijos visą sovietų okupacijos 50-metį palaikė Lietuvos kovą už laisvę, oficialiai nepripažindamos Lietuvos prievar-tinio buvimo sovietų imperijos sudėtyje. Ir Atgimimo metais, ir po Kovo 11-osios nemažai Jungtinių Amerikos Valstijų politikų, visuomenės veikėjų palaikė atkurtą Lietuvos Nepriklausomybę. Nacionalinis demokratijos fondas taip pat nemažai prisidėjo prie Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo, jos įsitvirtinimo tarptautinėje arenoje.

Maloniai kviečiu tarti žodį šio fondo prezidentą K. Geršmaną. (*Plojimai*)

Nacionalinio demokratijos fondo prezidento Karlo Geršmano kalba

K. GERŠMANAS. Ačiū. Gerbiama Prezidente, Pirmininke, draugai! Man didžiulė garbė kalbėti Lietuvos parlamente, Lietuvos Seime, Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 27-ųjų metų proga.

Kai Lietuva pradėjo giedoti nacionalinį himną ir katalikiškus himnus, ji parodė žmogiškojo orumo pavyzdį. Tai vienas didžiųjų sukilimų žmonijos istorijoje, nes išlaisvėjo ne tik Lietuva, bet ir žlugo Sovietų Sąjungos režimas, o tai buvo paskutinė pasaulyje gyvuojanti imperija.

Aš labai didžiuojuosi, kad šiandien galiu jums pasakyti, kad fondas, kuriam vadovauju, Nacionalinis demokratijos fondas, yra Amerikos žmonės, nes mūsų finansavimas eina iš JAV Kongreso, iš JAV gyventojų mokesčių.

Mes visada rėmėme jus. Didžiuojuosi tai pasakydamas. Mes kentėjome kartu su jumis. Sovietinio komunizmo laikotarpiu jokia tauta tiek nenukentėjo, kiek lietuviai, kurie buvo tremiami, žudomi, buvo kalinami. Mes jus palaikėme dvasiškai ir rėmėme kitais būdais. Mes rėmėme Sąjūdžio judėjimą ir „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką“.

JAV nevyriausybinių organizacijų, padedančių Lietuvai po 1990 metų, skatino perėjimą prie demokratijos. Vykdėme programas, kurias įgyvendino Lietuvos NVO Kaliningrade ir Baltarusijoje. Rėmėme Baltarusijos išeivius ir diasporos grupes, dirbančias Lietuvoje Baltarusijos labui,

rėmėme Baltarusijos mokymo instituciją, kurios padedamas Lietuvos parlamentas dalinasi savo informacija ir rėmė darbuotojus iš Ukrainos, Gruzijos parlamentų, Moldovos Parlamento.

Bendradarbiavome su Lietuvos parlamentu ir Vyriausybė organizuojant Vilniuje ministrų lygio susitikimą, demokratinių bendruomenių susitikimą, kuris vyko 2011 metais, Lietuvos pirmininkavimo laikotarpiu. Tada susitikau su savo garbiais draugais Ž. Pavilioniu ir E. Zingeriu ir pamačiau, kad maža valstybė gali veikti kaip didžiulė jėga, skatinanti demokratijos ir žmogaus teisių plėtrą.

Taip pat 2013 metais mums teko garbė organizuoti Vašingtone ceremoniją, kurios metu Nacionalinis demokratijos fondas suteikė apdovanojimą Lietuvos Nepriklausomybės tėvui V. Landsbergiui. (*Plojimai*) Taip pat bendradarbiavome su Lietuva kovojant su Rusijos pastangomis sunaikinti ar pakenkti demokratijos santvarkai Lietuvoje, Europoje bei Rusijoje. Mes taip pat padėjome „Delfi“ portalui ir Rytų Europos studijų centrui stebėti, dokumentuoti ir kovoti su Rusijos propaganda, dezinformacija Lietuvoje ir Baltijos valstybėse.

Bendradarbiavome su Lietuva padėdami aktyvistams ir disidentams iš Rusijos, kurie bandė atsispirti spaudimui, kuris yra didžiausias posovietiniu laikotarpiu. Jokia šalis tiek nepadėjo Rusijai kaip Lietuva daryti tai, kas keičia žmonių gyvenimą. Kalbu apie vizas, kurios labai greitai suteikiamos žmonėms, kad jie galėtų prisitaikyti prie naujų sąlygų ir padėti dirbti tą darbą, kuris toliau daromas Rusijoje, ir kalbėti jų kalba. Lietuva akivaizdžiai mato, koks skirtumas tarp Rusijos valstybės ir rusų, kurie siekia žodžio laisvės ir demokratijos. Lietuviai nuosekliai kovoja su Rusijos valdžios atstovais ir gina Rusijos piliečius.

Tiek Lietuvoje, tiek tarptautiniuose forumuose Lietuva remia demokratų iš viso regiono dėdama diplomatinės pastangas, suteikdama prieglaudą demokratams, kuriems kyla grėsmė ir tenka išvykti iš savo šalies. Lietuva organizuoja susitikimus ir konferencijas, kur demokratinės idėjos gali būti plėtojamos ir skatinami diplomatiniai ryšiai.

Lietuva yra puikus pavyzdys, demokratinio solidarumo pavyzdys visam regionui ir visam pasauliui. Tai puikus pavyzdys Gruzijai ir Moldovai, remdamosi jos patirtimi Gruzija ir Moldova eina link europietiškojo. Lietuva taip pat yra puikus pavyzdys, kaip kovoti už laisvę ir išgyventi. V. Havelas yra pasakęs: „Niekas iš mūsų asmeniškai negali išspręsti viso pasaulio problemų ir išgelbėti pasaulio, tačiau kiekvienas iš mūsų turi elgtis taip, tarsime mes tai galėtume padaryti.“ Lietuva yra puikus šių V. Havelo žodžių pavyzdys, Lietuva gyvena teisybėje.

Kai kyla grėsmė demokratijai, kai kyla grėsmė suabejoti savo tikėjimu ir demokratija tiek Europoje, tiek JAV, Lietuva teikia puikų pavyzdį, kuris gali vėl įžiebtį ugnį, laisvės ugnį, ir atgaivinti įsipareigojimą ginti žmogaus orumą ir atsakomybę. Tegul pasaulis seka šios mažos valstybės pavyzdžiu. Ji nukeliavo kelią, kuriuo galima eiti nuo sumišimo ir priklausomybės link laisvės, saugumo ir taikos. Ačiū. (*Plojimai*)

PIRMININKAS. Nuoširdžiai dėkoju K. Geršmanui už gražius žodžius Lietuvos adresu.

Gerbiame, Lietuva didžiuojasi savo šalies menininkais, mokslininkais, sportininkais, visais, garsinančiais Lietuvos vardą. Džiaugiuosi, kad 1989-aisiais – dvasinio pakilimo metais įsteigta Nacionalinė kultūros ir meno premija gyvuoja ir šiandien, o laureatai lyg dvasios šviesos spinduliai džiugina mus savo kūryba.

Maloniai kviečiu tarti žodį 2016 metų Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatą, aktorį, profesorį V. Anužį, kuris nepailsdamas savo talentu skleidžia dvasios atgaivą ir ugdo jaunąją kartą. (*Plojimai*)

2016 metų Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato Vytauto Anužio kalba

V. ANUŽIS. Jūsų Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidente, gerbiamas Seimo Pirmininke, Ministrė Pirmininke, gerbiamasis Atkuriamojo Seimo Pirmininke Vytaute Landsbergi, gerbiamasis Prezidente Valdai Adamkau, Seimo nariai, visi garbūs svečiai, ponios ir ponai!

Kaip pasakyti žodį, kuris paveiktų? Gyvename žodžiuose. Kai nebežinome, kur eiti – klausiamo kelio. Savęs arba tų, kurie arti tavęs.

Taip išėjome į Atgimimo kelią. Per savo istorijos pažinimą, per valią, per mitingus Katedros aikštėje, Vingio parke, per mūsų šviesių žmonių protą. Ir tada stojome į Baltijos kelią.

Mano šeima Baltijos kelyje stovėjo ant pačios Lietuvos ir Latvijos sienos sankirtos. Žinote, buvo taip gera, kad net baisu. Tada galvojai – nejaugi tai yra įmanoma? Argi tai bus? Ir kai tik būdavo kokia nors proga, mes švelniai, bet reikliai kibdavome į atlapus mūsų Atgimimo vedliams – ar tai iš tikrųjų ir kada? Ir kad ir kokie skirtingi jie būtų buvę, o vėliau sužinojome, dažnai ir priešiški viens kitam, mums „tolesniems“ nuo politikos („tolesniems“ reikėtų sakyti kabutėse, nes tada visi „buvome politikoje“), jie mums vieningai atsakydavo: taip, tai bus iš tikrųjų, tai nuspręsta, neabejokite. Galbūt žodžiai ne tokie, bet dvasia iš tikrųjų buvo tokia. Tikėjimo laisve ir valstybe galia buvo absoliuti ir užkrečianti. Mes tikėjome ir kitus kvietėme tikėti Lietuva ir laisve. O dar, kai prisimeni Klaipėdos dramos teatro J. Marcinkevičiaus „Mažvydą“, kurį mes vaidinome Klaipėdos ir Žemaitijos žemėse, kai spektaklio finale mes, aktoriai, skienuodavome LIE-TU-VA, o tuo pačiu metu Vilniaus aikštėse lyg aidu tą patį šventą žodį sakydavo tokia daugybė žmonių, Lietuva tada išgyveno įkvėpimą.

1989–1990 metais mes su šeima Kalėdas ir Naujuosius metus sutikome Vakarų Berlyne pas mano žmonos giminaičius. Vokiečių laikraščių „Berliner Morgenpost“, „Frankfurter Allgemeine“ pirmuosiuose puslapiuose – žinios apie Lietuvą, nuotraukos iš Lietuvos, Katedros aikštės. Lapkritį Berlyno siena griuvo, minios žmonių abiem kryptimis – iš Rytų į Vakarų, iš Vakarų į Rytus – judėjo vieni pas kitus. Aišku, daugiau į Vakarų. Nemažą gabalioką sienos išsidaužėme ir mes su šeimyna. Iš tos vietos, kur buvo trys žemėlapiai, trys mūsų Baltijos šalys ir užrašas „Freedom for Baltic States!“

Ir su tuo gabalu sienos mes buvome pakviesti į svečius pas vieną moterį, su visu tuo gabalu atėjau. Ji buvo viena iš tų laimingųjų, nenušautųjų, 1972 metais perėjusių iš Rytų Berlyno į Vakarų. Ir štai dabar, kada ta siena, kuri vos netapo jos mirties vieta, griuvo, ta miela moteris sako mums: „Ko jūs ten Lietuvoje taip bruzdate? Kas jums negerai? Priklausoma Lietuva, laisva, SSRS sudėtyje – koks skirtumas? Juk ne tai žmogaus gyvenime yra svarbiausia.“ Aš net sudrebėjau. Sakau, negi tu pamiršai, ko gi tada per sieną rizikuodama gyvybe bėgai tu? Juk galėjai nubėgti į savo mirtį. Juk ne tai, kaip kad tu sakai, žmogaus gyvenime yra svarbiausia.

Atminties praradimas... Žmonės, kurie nori gyventi savo protėvių žemėje, kaip valstybė istorinę atmintį turi puoselėti ir rūpintis ja ne mažiau kaip energetiniais resursais. (*Plojimai*) Mankurto kepurėlė jaunam žmogui – tai priešo dovana.

Lietuva dramatiškai tirpsta. Skaičiai ir greičiai pribloškia ne antrus ir ne trečius metus. Ilgai stovėjome nustebę – kodėl? Paskui ilgai stovėjome su viltimi – gal visa tai jau baigėsi? Tebestovime ir klausiamo: gal kas nors žino, ką daryti? Stovime ir žiūrime, kiek dar paliko Klaipėdos, Pavenėžio, Marijampolės...

Kokie mes buvome tada, per Atgimimą? Kaip mes nuėjome iki Kovo 11-osios? Juk buvo daug sunkiau, mes buvome prieš tokią galybę, kuri turėjo baisias mašinas, spjaudančias ugnį ir plieną. Taip, tada buvo paprasčiau todėl, kad buvo prieš ką susivienyti. Mes visi buvome kaip vienas – mokytojas, statybininkas, mamytė su dar mažais vaikeliais. Mes žiūrėjome vienas į kitą su pagarba ir buvome pasirengę pagelbėti vienas kitam.

Dabar viskas – mumyse. Atsiskyrėme vienas nuo kito. Vieni smarkiai praturtėjome, kiti smarkiai nuskurdome. Pagarbos nebeliko. Ir pagalbos. Ne tos, kuri ištisia gailestingumo trupinį, o tos, kuri padeda pradėti arba pakilti, leidžia savo darbu oriai gyventi savoje šalyje.

Gal ten, kituose kraštuose, mūsų žmonės pasilieka ne tik dėl pinigų? Gal jiems ten geriau? Tiesiog dvasiai geriau gyventi? Labai skaudu šitaip galvoti. Net gal taip ir nėra. Galbūt yra teisūs mūsų jaunieji, sugrįžę į Tėvynę, baigę mokslus kitų kraštų universitetuose, kurie sako: liaukitės, viskas susitvarkys! Vienas pasiliks ten, kitas sugrįš čia, trečias važinės tai ten, tai čia. Internetas vėlgi Dievo dovana žmogui. Jūs geriau, sako, pažiūrėkite į mus, jaunos, kokie mes žvalūs, kokie mes pasikaustę žiniomis, kaip mes pasirengę dirbuotis žmonių ir Tėvynės labui. Duok Dieve, duok Dieve, kad taip būtų.

Būkime geri vienas kitam. Dalinkimės ir džiaukimės vienas kito sėkme. Galėkime pasiaukoti dėl kito.

Galbūt tai yra labai naivūs žodžiai, bet jeigu mes savo širdyse atrasime raktą ir atrakinsime juos, mus užlies atmintis ir mes pajausime Atgimimo dvasią, su kuria atėjome į Kovo 11-ąją. (*Plojimai*)

PIRMININKĖ. Nuoširdžiai dėkoju 2016 metų Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatui V. Anužiui.

Maloniai kviečiu tarti žodį Lietuvos studentų sąjungos atstovę, Mykolo Romerio universiteto studentę A. Okunytę. Džiugu, kad dauguma studentų visais reikšmingais istorijos laikmečiais ne tik nelikdavo abejingi savo Tėvynei, bet yra neabejingi ir dabar dėl savo valstybės ateities.

Lietuvos studentų sąjungos atstovės, Mykolo Romerio universiteto studentės Aurelijos Okunytės kalba

A. OKUNYTĖ. Gerbiama Jūsų Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidente, gerbiamas Seimo Pirmininke, brangūs Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo minėjimo dalyviai ir svečiai!

Šiandien yra šventė, mūsų laisvės šventė, tačiau kai kurie ją minime gana liūdna nata. Vakar buvau pasirengusi sakyti kalbą apie tai, kaip didžiuojusi Lietuvą, kaip džiaugiuosi jos pasiekimais, nors mums dar yra kur tobulėti. Tačiau vakar paaiškėjusi tragedija šiek tiek pakoregavo mano mintis ir šiandien noriu šnekėti apie tai, kas man iš tiesų rūpi. Gyvenimas yra labai įdomus. Šiandien stoviu čia, prieš jus, o vakar mano bendraamžė, taip pat studentė, neteko savo laisvės gyventi. Ir taip, taip gali nutikti bet kurioje valstybėje, bet kodėl pas mus tai nutinka taip dažnai?

Prieš 27 metus mes sugriovėme sieną, kuri mus skyrė nuo laisvės, bet ar mes sugriovėme sieną, kuri yra mūsų galvose? Lietuvoje vis dar klesti šešėlis, užsidarome įvairovei – rasės, lyties, seksualinės orientacijos, religijos klausimais, nusukame akis, pamatę žmogų su negalia, ir juokiamės iš to, kuris yra kitoks. Mes tiek daug skundžiamės, tiek daug kritikuoju. Mes per mažai klausomės ir per mažai suprantame, ir taip dažnai numojame ranka, sakydami, jog tai ne mano, o kažkieno kito problema. O tada stebimės, gūžčiojame pečiais ir ieškome kaltų.

Galime drąsiai žengti į ateitį, nes turime sukūrę tvirtus pamatus tam, kad galėtų sparčiai augti mūsų valstybė ir jos gerovė. Vis dėlto nūdieną ne visai tenkina mūsų norus. Kad ir kaip toli nuėjome, kad ir kiek pasiekėme, nesame patenkinti visai savimi, o taip yra todėl, kad žinome, jog galėjome pasiekti ir daugiau. Žvelgdama aplink, o kartais ir į pačią save, pasigendu solidarumo, matau, jog kartais vienadienės naudos aukojame ir visuomenės interesus. Atidėliojame sprendimus, darbus kitai dienai ir trypiame vienoje vietoje. Bijome išeiti iš savo komforto zonos ir taip netobulėjame. Užsibrėžtuose tiksluose ieškome trūkumų, priekaištų, bet neieškome priemonių jiems įgyvendinti. Ir man tai be galo keista, kai mes galime stebėti žvaigždes, kurios spindi už tūkstančių šviesmečių, bet kartais pamirštame, kas yra svarbiausia, – tai žmonės, kurie yra šalia mūsų. Išmokome pagaminti kokybiškas prekes ir produktus, bet kartais pamirštame, kad kokybiškos turėtų būti ir mūsų vertybės.

Kaip viena didžiausių vertybių šiandien mums yra laisvė, bet taip pat ji nėra atsiejama ir nuo atsakomybės. A. Kamiu žodžiais, „laisvė – ne dovana, kurią gauni iš valstybės ar valdovo, o gėris, kurį kasdien turi išsikovoti pats, savo pastangomis“. Todėl šiandien mes esame atsakingi už savo sprendimus tiek prieš save, tiek prieš aplinkinius ir, svarbiausia, – tiek prieš mūsų valstybę. Tikiu, kad ir kokie maži mes esame, bet kiekvienas savaip prisidedame prie pasaulio, kuriame gyvename, kūrimo, todėl turime jaustis atsakingi už kiekvieną savo poelgį, žodį, veiksmažodį ir mintį, nes jie gali nuspręsti ir kitų likimus. Taigi laisvė yra tarsi pamatas, ant kurio statomos vertybės ir dorybės, ir, svarbiausia, – atsakomybė.

Ir šiuo metu studentija tiek daug reikalauja iš švietimo politikos formuotojų, aukštųjų mokyklų vadovų, iš dėstytojų ir galų gale reikalaujame vieni iš kitų daug. Mes atrodo viskuo nepatenkinti ir nuolat nenurimstantys, bet pasakysiu, kodėl taip yra. Šiandien mums reikia kokybiško švietimo tam, kad rytoj mes galėtume kurti geresnę, patrauklesnę, kokybiškesnę visuomenę,

kad patys būtume teisingesni, matytume plačiau, mažiau teistume ir daugiau kažko siūlytume. Mes norime dialogo su valstybinėmis institucijomis, kuris būtų ne tik formalus, bet ir nuoširdus, konstruktyvus ir rezultatyvus. Esame atviri pokalbiui, norime būti išgirsti ir suprasti. Argi ne tokia turėtų būti laisvė? Valstybė turi tarnauti žmogui, turi ginti kiekvieną visuomenės narį. Tokios Lietuvos trokšta ir jauni žmonės – teisingos, solidarios, kurioje gera ir, svarbiausia, saugu gyventi, kurioje gera mokytis, kurti, kurioje nėra nė vieno nereikalingo ar pamiršto. Diskutuokime, susėskime ir spęskime, veikime kartu! Neatidėkime to, ką galime padaryti jau šiandien.

Kažkada ateina ta diena, kai mes susimąstome ne apie tai, kiek mes daug padarėme, bet apie tai, kiek daug mes dar nepadarėme, bet vis dėlto galėjome. Ir šios šventės proga norėčiau palinkėti gyventi galbūt taip, kad po to netektų galvoti, ką mes galėjome padaryti dėl geresnio rytojaus, bet vis dėlto nežengėme to žingsnio pirmyn. Būkime ne tik laisvi ir nepriklausomi Lietuvos Respublikos piliečiai, būkime laisvi ir atsakingi savo mintimis, darbais ir poelgiais!

Per valstybines šventes mes dažniausiai segamės neužmirštuolės žiedelį arba Lietuvos Respublikos atributiką prie savo širdies, bet svarbiausia yra ne tai, ką mes segame prie širdies, o svarbiausia yra tai, kas yra mūsų visų širdyse. O mūsų visų širdyse gyvena nedidelė, bet labai galinga, laisva ir nepriklausoma Lietuvos Respublika.

Tegul mus veda laisvė, meilė ir viltis sau, savo artimam, nepažįstamam ir svetimam, ir, svarbiausia, – mūsų visų nepriklausomai tėvynei Lietuvai! (*Plojimai*)

PIRMININKĖ. Nuoširdžiai dėkoju studentei A. Okunytei. Dažnai jaunoji karta apie svarbiausius Lietuvos istorijos momentus sužino tik iš vadovėlių, tėvų pasakojimų ar filmų. Džiugu, kad kino režisieriai imasi šio svarbaus darbo – supažindinti jaunimą. Visada smagu išgirsti apie mokinių pasiekimus olimpiadose, apie jų pačių iniciatyva organizuojamus renginius bei moralinius įsipareigojimus, nes juk visas kartas jungia vienas žodis – Lietuva ir atsakomybė už jos ateitį.

Maloniai kviečiu tarti žodį dar vieną jaunimo atstovę, Vilniaus „Žemynos“ gimnazijos moksleivę, daugelio olimpiadų laureatę, Lietuvos mokinių parlamento narę R. Liutkutę. (*Plojimai*)

Vilniaus „Žemynos“ gimnazijos moksleivės Rūtos Liutkutės kalba

R. LIUTKUTĖ. Jūsų Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidente, gerbiamas Seimo Pirmininke, gerbiamieji Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai, iškilmingo minėjimo dalyviai, visi, girdintys mane ir savo širdies balsą!

Kiekvieno iš mūsų šaknys šeimoje. Kiekvieno iš mūsų tikslas – sukurti šeimą. Šeimą, kuri turėtų saugius ir šiltus namus. Ne kas kitas, o mes – visi Lietuvos žmonės esame šeima. Šeima, norinti saugių namų. Deja, dar yra žmonių, kurie dėl tam tikrų aplinkybių neturi ir negali turėti saugių namų, dėl to kiti juos priima į savuosius. Tačiau kartais pamirštame, kad reikia tuos namus užsitarnauti, juos puoselėti ir saugoti.

Kai prieš 27 metus Kovo 11-ąją Lietuvos Aukščiausioji Taryba pasirašė Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Aktą, tada tai buvo pirmas žingsnis saugių ir jaukių namų link. Mūsų tėvai, seneliai stengėsi kiek įmanydami, kad galėtų vadinti savo valstybę savo namais. O šiandieną mes – jaunoji karta – privalome būti laimingi, kad juos turime ir kad galime priglausti tuos, kurie jų neturi. Pasitinkame atvykusiuosius, deja, negalime sulaikyti tų, kurie užveria savo namų duris. Situacija ir liūdina, ir gąsdina – per nepriklausomybės laikotarpį, Lietuvos statistikos departamento duomenimis, emigravo apie 23 % visų jos gyventojų. Tai prasčiausias rodiklis Europos Sąjungoje. Jei mes, Lietuvos vaikai, norime kuo greičiau pasprukti iš namų, ieškoti vietos po saule svetur ir garsinti galbūt kitą valstybę, turėtume klausti, ar kiti namai yra geresni, ar problema slypi senuosiuose? Ar žmonės, kūrę tokius savo namus, tokią savo valstybę, galėjo pamanyti, kad būtent jų vaikai, laisvi Lietuvos piliečiai, norės iš jų bėgti?

Atsakymas vienas – negalime tiesiog sėdėti sudėję rankas. Reikia kažką daryti, o veikti turime mes. Mes – jaunoji karta – privalome stengtis, galvoti, kurti Lietuvos, mūsų visų namų, likimą. Visų pirma turime atlikti savo pareigas, t. y. protingai išsirinkti žmones, kurie atstovautų Tautos

balsui. (*Plojimai*) Turime išsirinkti tokius, kuriems ateityje galėtume statyti paminklus, įrengti atminimo lentas už jų darbus. Tuos, kuriuos iš tikrųjų galime vadinti herojais, kuriančiais valstybę, kurioje norėtume gyventi, kurioje visa mūsų šeima – Lietuvos tauta – galėtų ir toliau puoselėti savo kalbą, kultūrą ir papročius. Juk jei šeima nebenori būti savo namuose, galbūt tą namą ir nebereikia? O galiausiai gal ir šeima nebenori būti šeima?

Baisu pagalvoti, kas galėtų nutikti, jei mes, Lietuvos gynėjų vaikai, tiesiog ignoruotume šią situaciją. Privalome būti protingi ir užauginti dar sąmoningesnę kartą po savęs, privalome žinoti, suprasti ir jausti, kad galime ir turime kovoti už savo namus, už savo vaikus, už savo laikus.

Mes esame stiprūs, kaip ir rodo mūsų istorija, mes galime padaryti viską, tik privalome būti vieningi. Įkvėpti mūsų šalies didžiavyrių mes galime judėti į priekį, tereikia žinoti, kurio tikslo link judėti.

Kas, jeigu ne mes? Kada, jeigu ne dabar?

Pabaigoje norėčiau perskaityti savo kūrybos eilėrašį – akrostichą, skirtą M. K. Oginskiui, kurio 250-ąsias metines minėjome prieš keletą metų. M. K. Oginskio garsūs „Priesakai sūnui“ turėtų būti mums visiems kelrode žvaigžde kiekvieną dieną, kiekvieną minutę.

*Minkštai nukritus pirmam lapui,
Ypatingai greitai ir lengvai,
Keliolikto sutikto snapo,
Orui atšalus nelauktai,
Laukimas žudo. Lyg apakęs
Aš stoviu, šąla vakarai
Saulės ir vėl nebūsiu matęs...*

*Kad dar truputį prisiminus
Linksmybes vasaros karštos.
Eime kartu, trumpam nurimęs,
O čia jau reikia tiek drąsos...
Prisėst šalia, nusišypsoti...
Ašaros rieda per skruostus.
Sugrįžk, dar noriu padėkoti...*

*O štai ir vėl prabėgo ratas,
Gal paskutinis, gal dar ne.
Ir aš, ir Tu, kaip ir tas lapas,
Nežinom, kur nuneš mane...
Sugrįžęs, Tau aš pasimelsiu,
Kelinto sapno tamsoje.
Iš širdies į širdį belsiu,
Sapnuoki Tu šiąnakt mane... (*Plojimai*)*

PIRMININKAS. Nuoširdžiai dėkoju Rūtai.

Mielieji, visada džiugu, kai ir visuomeninės organizacijos pagerbia nusipelnčius Lietuvai žmones. Jau tampa tradicija, kai svarbią mums dieną – Kovo 11-ąją – įteikiame skulptūrele „Žinia“, sumažintą skulptūros, skirtos Kovo 11-ajai, kopiją. Tegul ši „Žinia“ tarsi 1990 metų Kovo 11-ąją paleista strėlė neša mums visiems šį džiugesį.

Šiais metais skulptūrele „Žinia“ už viso gyvenimo nuopelnus Lietuvai apdovanojamas P. Plumpa – politinis kalinys, rezistentas, pagrindinės spaudos leidėjas sovietų priespaudos metais, kovotojas už Lietuvos laisvę, sąžinės bei tikinčiųjų laisvių gynėjas.

Maloniai kviečiu Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarą S. Pečeliūną pristatyti laureatą ir įteikti apdovanojimą. (*Plojimai*)

Nepriklausomybės Akto signataro Sauliaus Pečeliūno kalba

S. PEČELIŪNAS. Gerbiamieji kolegos, šio iškilmingo minėjimo dalyviai, per tuos dvidešimt su viršum metų valstybė yra apdovanojusi daug savo piliečių įvairiais apdovanojimais, premijomis ir kitokiais būdais. Tačiau šis apdovanojimas yra išskirtinis – jį sugalvojo, sukūrė, įsteigė ir skyrė ne valdžia, jį skyrė Lietuvos visuomenės organizacijos, nusprendusios, kad to Lietuvai labai trūksta.

Šiuo apdovanojimu jau yra apdovanoti mūsų valstybės atkūrėjas V. Landsbergis, ilgiausiai kalėjęs sovietiniuose lageriuose B. Gajauskas. Šiandien trečiasis kartas, aš manau, kai jūs pritarsite visuomenės pasirinkimui apdovanoti žmogų, kuris, būdamas dar 15 metų, jau išitraukė į kovą už laisvę, kaip ir vadinamas tas apdovanojimas, tos žinios nešimą. 15 metų jaunuoliai sovietmečiu kelia Lietuvos vėliavą kartą, kelia antrą, steigia organizacijas, patenka į lagerius. Sugrįžę iš lagerių nepasako: gana, tai per brangiai kainuoja, jie pradeda leisti pogrindinę spaudą, ištraukia į žinios, tiesos skleidimą, Molotovo–Ribentropo pakto medžiagos skleidimą visuomenei. Tam, kad tai galėtų daryti, keičia pavardę, kad jų nesusektų, veda svetimą pavardę, augina vaikus, vėliau...

Man buvo labai gražu žiūrėti, kai šalia sėdėjo P. Plumpa ir S. Tamkevičius – du žmonės, kelis dešimtmečius gaudyti po visą Lietuvą, ir nors pagauti, darbą vis tiek kiti perėmė ir nenutraukė. „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika“ buvo ta žinia pasauliui apie tai, kas vyksta Lietuvoje ir kokia yra ta Lietuva ir jos žmonės, kurios niekaip niekas nesugebėjo, kad ir kaip stengėsi, paslėpti kokiame giliame rūsy. Ir atkūrus valstybę tie žmonės nenusišalino nuo tolesnio darbo. P. Plumpa buvo vienas iš Lietuvos valstybės saugumo kūrėjų. Nors neilgai, bet dirbo labai atsakingai ir labai naudingai. Nenoriu toliau ilgai jūsų gaišinti. Petro biografija yra tikrai garbinga, ilga, duok Dieve, kiekvienam iš mūsų ką nors panašaus gyvenime nuveikti. Tai turi būti siekiamybė ir pavyzdys.

Aš labai džiaugiuosi, kad Lietuvos Respublikos Seimas jau ne pirmą kartą, manau, kad tai taps tradicija, išleidžia į šį garbingą minėjimą visuomenės nuomonę ir leidžia apdovanoti visuomenės pasirinktus asmenis. Tokių Lietuvoje yra dar daug, aš manau, kad ta tradicija bus kasmetinė. Visuomenė gal sukurs ir naujų apdovanojimų, bet šiandien leiskite man pasveikinti jūsų visų vardu ir įteikti tą mūsų įsteigtą garbingą apdovanojimą visų mūsų mylimam, gerbiamam P. Plumpai. (*Plojimai*)

P. Plumpai įteikiama skulptūrėlė „Žinia“, sumažinta skulptūros, skirtos Kovo 11-ajai, kopija

PIRMININKĖ. Dėkui, Sauliau. Kviečiu P. Plumpą ir Seimo Pirmininką. (*Plojimai*)

Gerbiamieji, jeigu dar bus norinčių pasveikinti P. Plumpą, tai po mūsų iškilmingo minėjimo. O dabar visų susirinkusiųjų vardu sveikiname P. Plumpą ir kviečiu gerbiamąjį tarti žodį.

Politinio kalinio, rezistento, kovotojo už Lietuvos laisvę Petro Plumpos kalba

P. PLUMPA. Dėkoju Lietuvos patriotinėms organizacijoms už įteiktą Lietuvos laisvės žinios ženklą, bet ir noriu tarti keletą žodžių apie tuos, kurie šio ženklo yra daugiau nusipelnę, kurie liko kažkur toli, toli nuo Lietuvos, o kai kurie ir Lietuvoje, tik ne virš žemės, o po žeme.

Laisvės žinios, kurią 1990 metų kovo 11-osios naktį paskelbė Lietuvos Atkuriamasis Seimas, lietuviai laukė 50 metų. Didesnioji tautos dalis šios žinios nesulaukė. Per pusę amžiaus jie natūraliai išėjo į amžinybę, žuvo kovose už laisvę, buvo nukankinti lageriuose ir kalėjimuose, nuo šalčio ir bado mirė tremtyse.

Visa tai prisiminus, man nedrašu laikyti rankose šį palaimingos žinios ženklą, nes šis ženklas primena už Lietuvos laisvę žuvusių tėvynainių kraują. Todėl ne tik aš, bet ir daugelis kitų lietuvių, kurie nelaisvės grumtynėse išlikome gyvi, esame skolingi tiems, kurių nukankinti kūnai guli kankinių žemės altoriuose Sibire, Urale, Mordovijoje ar Vorkutoje. Į juos meldėsi mūsų tautos poetas K. Bradūnas tokiais žodžiais:

*Kursai buvai po ratais pastūmėtas,
Kurį nakties tamsoj užmuš,
Taigoje dingęs, bet nenugalėtas,
Melskis už mus.*

*Tai kraujo antspaudas ant nepaskelbtos bulės.
Aplenkę dangų, grįžtat į namus.
Žemės altoriuje šventųjų kaulai guli –
Melskitės už mus.*

Prieš 40 metų sėdėdamas viename Uralo lagerio karceryje regėjau labai ryškia, spalvotą viziją. Kai būni sušalęs ir išalkęs, dažnai matai vizijas. Labai aukštame Lietuvos miške skambėjo nepaprastai graži partizanų giesmė, lyg pranašystė, tokiais žodžiais: „Broleliai užmigę, jų kūnai tešviečia ilgai mylimoj Lietuvoj.“

Ta vizija buvo įtaigus priminimas, kad teisiųjų kraujas žemėje nepranyksta. Jis lyg augalas sudygsta, vilties saulėje išauga ir doros žiedais pražysta. Mums ir visai tautai belieka subrandinti Dievo ir žmonių meilės vaisius ir jais maitinti ateinančias kartas. Tada išsispręs visos mūsų problemos.

Dėkoju visiems, kurie visa tai brangina. (*Plojimai*)

PIRMININKĖ. Dėkoju P. Plumpai. Tikiu, kad nenuilstama kovotojų dvasia mums visada suteiks ryžto ir tvirtybės, stiprins atsakomybę. Esame savo krašto šeimininkai ir visi kartu kurkime Lietuvos ateitį. Niekada nepraraskime tikėjimo, turėkime ir įgyvendinkime svajones, užsibrėžtus gėrio tikslus tam, kad mūsų šalis būtų visiems šviesi, miela ir graži.

Dėkojame visiems, dalyvavusiems iškilmingame Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienų minėjime. Su nuostabia, gražia Lietuvos švente, mielieji!

M. STROLYS (*Seimo posėdžių sekretoriato vyriausiasis specialistas*). Jos Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidentė. (*Plojimai*)

PIRMININKAS (V. PRANCKIETIS). Švęskime šią Lietuvai svarbią dieną ir džiaukimės atkurta Lietuvos nepriklausomybe. Visus maloniai kviečiu aktyviai dalyvauti ir kituose renginiuose, skirtuose šiai svarbiai dienai paminėti. Ačiū.

PAVARDŽIŲ RODYKLĖ

Achmadulina Bela (Achmadulina Bella) 11

Adamkus Valdas 5, 8, 9, 12

Anužis Vytautas 12, 14

Borisevičius Vincentas 7

Bradūnas Kazys 17

Burbulis Genadijus (Burbulis Genadij) 5, 9, 11

Degutienė Irena 5

Dirsytė Adelė 7

Dovydaitis Pranas 7

Gajauskas Balys 17

Geršmanas Karlas (Gershman Carl) 11, 12

Grybauskaitė Dalia 5, 9

Gumiliovas Levas (Gumiliov Lev) 8

Havelas Vaclavas (Hável Vaclav) 12

Hitleris Adolfas (Hitler Adolf) 6

Jelcin Boris 9, 10, 11

Juščenka Viktoras (Juščenka Viktor) 10

Juzeliūnas Julius 8

Kalanta Romas 6

Kamiu Albertas (Camus Albert) 14

Kravčiukas Leonidas (Kravčiuk Leonid) 10

Kučma Leonidas (Kučma Leonid) 10

Kvasnevskis Aleksandras (Kwaśniewski Aleksander) 10

Landsbergis Vytautas 5, 8, 9, 10, 12, 17

Laurinkus Mečys 8, 9

Liutkutė Rūta 15

Lučinskis Petru (Lučinskij Petru) 5, 10

Marcinkevičius Justinas 13

Matulionis Teofilius 7

Oginskis Mykolas Kleopas (Ogiński Michał Kleofas) 16

Okudžava Bulatas (Okudžava Bulat) 10, 11

Okunytė Aurelija 14, 15

Pavilionis Žygimantas 12

Pečeliūnas Saulius 16

Pernavas Linas 9

Plumpa Petras 16, 17, 18

Pranckietis Viktoras 5, 18

Riutelis Arnoldas (Rüütel Arnold) 10

Skvernelis Saulius 5

Stalinas Josifas (Stalin Josif) 6

Strolis Marius 5, 18

Tamkevičius Sigitas 6, 7, 17

Valensa Lechas (Wałęsa Lech) 5, 8, 10

Zingeris Emanuelis 12

Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius

Tel. (8 5) 239 6060, faks. (8 5) 239 6289, el. p. *priim@lrs.lt*

Interneto puslapis *www.lrs.lt*